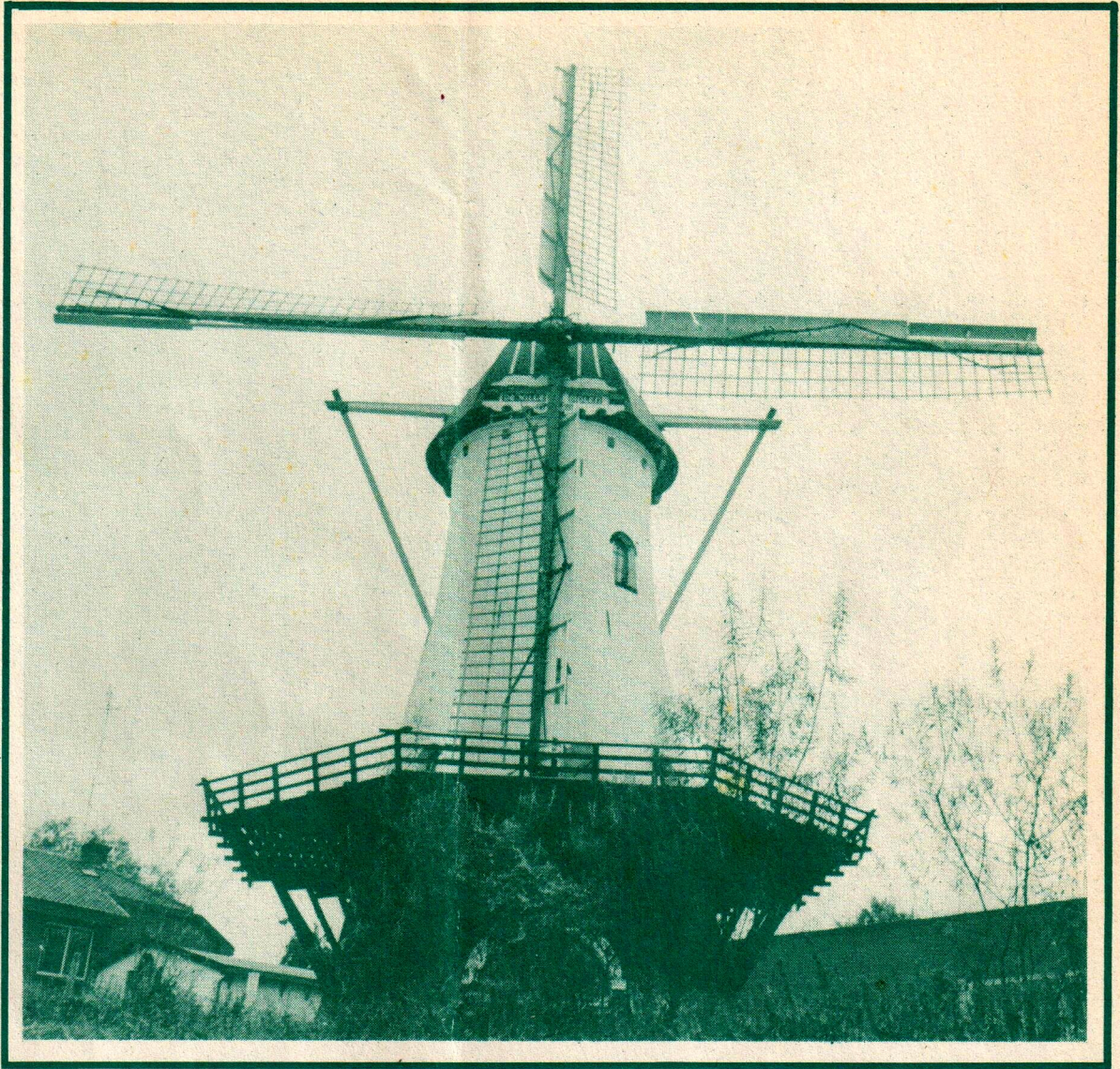

VAN HAVEN OEGST

OOGST OP JE BORD

Terwijl het merendeel van de bevolking enkele weken op z'n luie rug lag, heeft het er voor menige molenaar weer eens echt om gespannen. Fietsend langs de golvende en gouden korenakkers denkt 'n mens niet verder dan dat het zonnetje goed voor z'n boterham zorgt. Dat dat graan moet worden geoogst en dat het dan in grote bergen en allemaal tegelijk op het bordje van de molenaar wordt gestort, dat komt niet zo een twee drie bij je op.

Neem voorzitter Jochijms. Het is bij hem weer eens drie weken lang een gekkenhuis geweest. Hij heeft zo'n beetje vijftig boeren in de omtrek van zijn Groesbeekse molen, trouwe klanten van zijn veevoeder, die van eind juli tot half augustus hun graanopbrengsten bij de molen afleverden. Dat betekende konstant kisten van 1200 kilo rogge, gerst en tarwe van

de karren tillen, de inhoud in de elevator storten, het graan schonen, wegen, vochtgehalte bepalen, weer "inpakken" en ofwel doorsturen naar de veevoederfabriek ofwel apart houden voor eigen molenaarsgebruik. Voor dat laatste gebruik komt uiteraard alleen het beste graan (tarwe en bakrogge) in aanmerking.

"Je werkt met drie man praktisch dag en nacht en je hebt nog geen tijd om naar de w.c. te gaan!"

Maar afgezien van al het vergoten zweet: het is toch machtig mooi, dat de korenmolenaar anno 1981 nog onder "zijn" boeren kan rondgaan om de stand van het gewas te noteren en hen, als de oogst binnen is, op zijn molen te verwelkomen? Het is toch zeker groots, dat de korenmolen zo'n centrum van nuttige activiteit kan zijn?....

Op de "Witte Molen" in Nijmegen malen ze niet alleen met de wind, maar brengen ze er ook water mee aan de kook. Dat dat andere koffie is leest u op pag. 4 en 5.

Zeker naast 'n zwartkijker gezeten?

Uw artikel in Van Haver Tot Gort nr. 35 m.b.t. de Bakkersmolen te Wildert-Essen, had mijn aandacht, doch tot mijn spijt is de inhoud een sterke vervorming van de werkelijkheid. In tegenstelling tot wat u schrijft ziet de toestand op molengebied er in de Kempen zeer hoopgevend uit. Trouwens, de gekende molendeskundige de heer De Kramer, die een trouw lezer is van ons tijdschrift "Levende Molens" heeft dit onlangs tijdens een bezoek aan Brugge nog benadrukt.

Eerstens heerst er een goede verstandhouding tussen de oudere molenaars en jongeren. En mede doordat de twee molenaarskursussen, door Paul Bauters ingericht, in de Kempen heeft plaats gehad, zijn er hier verschillende jongeren op molens in de leer. Hoe de molenaar tegenover de jongere staat hangt volkomen van deze laatste af. Als hij leergierig, bescheiden en geïnteresseerd is, zal hij steeds op loyaliteit mogen rekenen. Blaast hij daarentegen hoog van de toren, zal de molenaar hem uiteraard met een dikke korrel zout nemen.

En zijn wij dan nog niet aan een georganiseerde verkoop toe van bakmeel van de molen, op allerlei manifestaties en ook de vorig jaar gehouden provinciale molendag vloog het meel de molen uit. Wij vorderen daarmee langzaam maar zeker.

Daarnaast ijveren wij om de molen weerom zijn belangrijke plaats in de gemeenschap te doen innemen en dit lukt aardig. In de Kempen zijn rond molens reeds verschillende vzw's (of stichtingen, zoals u dat noemt) opgericht, die tot doel hebben op een zo voordelig mogelijke wijze de molen draai- en maalvaardig te maken. Allerlei initiatieven werden (en worden) op touw gezet om zodoende de plaatselijke bevolking intens bij de molen te betrekken. Wij zien de molenzorg nu eenmaal in een brede sociale kontekst.

Akkoord, het is knokken, maar dit zijn we gewend. En wat de overheid betreft: wij kunnen steeds - en in de

mate van het mogelijke - op haar rekenen. Zo heeft de Rijksdienst voor Monumenten en Landschapszorg alles mee in het werk gesteld opdat de molenmakers Adriaens uit Weert hun vergunning om in Vlaanderen te mogen werken zouden verkrijgen. Dit is dan ook een feit. Momenteel restaureren zij de molen van Retie. En die molenaar-eigenaar mag dan 71 jaar zijn, hij blaakt van levenslust, zal weer malen en draaien, staat erg positief tegenover jongeren en kontakten met bakkers zijn nu reeds gelegd. Trouwens ook te Retie is er een vereniging rond de molens, die o.a. de eigenaar zal steunen en zal instaan voor 150.000 F. van de restauratiekosten.

En verder zijn er in Oost-, maar meer in West-Vlaanderen een aantal molens nog geregeld in bedrijf, waar een zeer goede kwaliteit meel wordt geproduceerd.

Dit dan, zeer beknopt, mijn wederwoord. Het moest me even van het hart, want de waarheid heeft haar rechten. En dit is de waarheid. Wellicht hebt u te Wildert pech gehad, in die zin dat u toevallig naast een zwartkijker zat. Die zijn er natuurlijk altijd, maar daaraan storen wij ons niet. Zij zullen aan het kortste eind trekken. Wij weten wat we willen en mogelijk anders dan in Nederland, maar toch zijn we overtuigd op de goede weg te zijn.

Els de Kinderen
"Levende Molens"
Oud-Turnhout

Beste Els,

Wat heerlijk om een zo warmbloedige reactie van een lezer te krijgen. Een betere blijk van betrokkenheid bij instandhouding en herleving van de korenmolens dan zo een repliek "heet van de naald" kan niet worden gegeven.

Wat de inhoud van de kritiek aangaat: als jij het verhaal nog eens zou doornemen, zou je moeten toegeven dat er feitelijk maar erg weinig onheus wordt gezegd over de Vlaamse molens en molenaars. Het enige wat misschien hard aankomt is datgene wat is opgetekend uit de mond van enkele oudere

molenaars: mensen die jij met "zwartkijkers" karakteriseert. Ik val je meteen en uit volle borst bij: wij hebben ze hier in Nederland bij bosjes. (Voorzover er dan nog van "bosjes" molenaars gesproken kan worden....)

Als jij van tijd tot tijd ons clubblad leest, dan zal het je zijn opgevallen, dat we met de regelmaat van de klok deze te-leurstelling moeten uitspreken over alweer een keer, dat de molenaars een initiatief van hun club, het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, door hun desinteresse van alle kracht hebben ontdaan.

Als we jou nou vertellen, Els, dat het ministerie van Economische Zaken de herleving van het molenaarsambacht een goede, en zelfs HAALBARE zaak vindt in ons met molens nog immer zo gezegende land, terwijl de vaklieden die het aanbelangt - op een goeie tien uitzonderingen na - doen alsof het een stimuleringsactie is voor sigarenboeren .... hebben wij dan een overtuigend accentje geplaatst bij jouw term "zwartkijkers"? Meer dan honderdduizend gulden (tegen een koers van 7 centen de frank zal dat de anderhalf miljoen Belgische franken belopen, Els) geeft de minister GRATIS aan hun club om hun meelverkoop te stimuleren.

Dan laat die club krantjes drukken, Els, waarvoor die molenaars geen beurs hoeven open te knippen. Je zou denken: die verdringen elkaar op de stoep. Maar jij weet ook hoe het is afgelopen: op eigen initiatief meldten zich negen molenaars (en we hebben toch meer dan zestig mulders die geregeld nog malen).

Waarom we de pijp niet aan Maarten geven komt uit dezelfde instelling voort als waarover jij in je laatste alinea spreekt: we storen ons niet aan zwartkijkers, weten wat we willen en zijn ervan overtuigd op de goede weg te zitten. Zullen wij met al onze inspanningen tien jonge geestdriftige molenaars een heel klein beetje kunnen helpen met het opbouwen van een levensvatbaar bedrijf op hun windkorenmolen (of watermolen natuurlijk) dan nemen wij de anderen op de koop toe. We vinden het niet leuk en we hadden het zo andersgraag anders gehad, maar zo ligt het nu eenmaal. Is het niet de uiterste molenaarswijsheid om de kap te richten naar de wind die er waait?

Jan Houdijk

6 oktober, Wageningen:

DAG VAN DE NIEUWE EN OUDE MEESTERS

Dinsdag 6 oktober wordt een voor ons Ambachtelijke Korenmolenaarsgilde, voor onze deelnemers, voor iedereen die het goed met ons meent en zeg maar rustig heel Nederland een bijzondere dag.

Tientallen jaren heeft het molenaarsambacht op een laag en zelfs zieltoegend pitje gestaan. Op 6 oktober 1981 zal aantoonbaar worden vastgesteld, dat het ambacht van korenmolenaar aan een nieuwe jeugd begonnen is.

Die eerste dinsdag in oktober wordt een "meesterlijke" dag: voor het eerst na vele jaren zullen weer wat jonge kerels een meesterproeve van bekwaamheid hebben afgelegd en bevorderd worden tot de "hoogste klasse" in onze club en in ons ambacht.

Dat is een viering waard.

Daar komt nog wat bij. Inmiddels bestaat het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde zelf ook vijf jaar en tot nu toe waren we vergeten om dit eerste lustrum te vieren. Dat kan dus mooi in een moeite dóór, met het feestelijke overreiken van de getuigschriften aan leerling-molenaars, die het tot gezelschap hebben gebracht in deze eerste vijf jaar van het bestaan van ons gilde.

Het is zo klaar als een klontje dat niemand uit onze grote molenaarsfamilie op deze feestdag verstek mag laten gaan. Iedere deelnemer krijgt nog persoonlijk een uitnodiging thuisgestuurd, maar op deze plaats al willen wij alle molenaars met hun vrouwen van harte uitnodigen voor de viering.

Die viering zal vanaf een uur of één tot zeg maar vijf uur, half zes, plaats hebben in en rond de molen van Hans Dobbe in Wageningen, de molen "De Vlijt". De molen ligt aardig centraal in Nederland.

Op dit moment wordt hard gewerkt aan het opstellen van een goed programma voor de dag. Zeer belangrijk onderdeel zal, behalve het uitreiken van

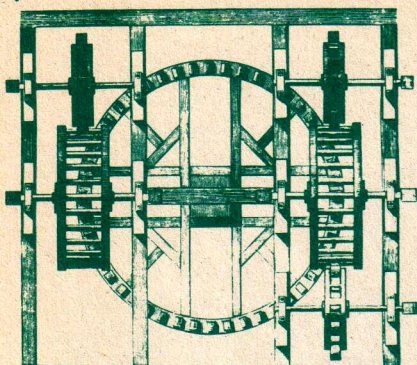

de getuigschriften aan de nieuwe meesters en gezellen (die dan inmiddels door velen onder onze molenaars zullen zijn geherballoteerd), de ontmoeting zijn met de landelijke schrijvende en filmende pers, als die tenminste gehoor geeft aan onze uitnodiging om te komen. Veel publiciteit rond deze dag is immers in het belang van onze bedrijven.

Tenslotte zal de dag het u, de deelnemers, mogelijk maken een aantal feestelijke uren "onder ons" te zijn, bij te praten over werk, gezin en de grote passie van ieders leven: de molen.

Moeten wij u op het hart drukken toch vooral van de partij te zijn? De invitatie, die nog komt, zal u een geheugensteuntje zijn. En in de komende VAN HAVER TOT GORT kunnen we u de preciese indeling van de dag aanbieden.

Maar toch alvast noteren: dinsdag 6 oktober, op molen "De Vlijt", Harnjesweg 56 in Wageningen, de DAG VAN DE OUDE EN NIEUWE MEESTERS!

KNAP & SLIM

Een molenaar, die zelf net niet *knap en slim* genoeg is, kan er altijd anderen bij halen om zijn ideeën, die soms waarlijk groots genoemd mogen worden, tot uitvoering te brengen of te helpen brengen.

Op de "Witte Molen" in Nijmegen, waar Peter Sturkenboom de eerste mulder is, zijn ze, zoals Peter in het navolgende verslag zelf schrijft, helemaal windgek. Zo gek dat ze er uit de wind ook elektriciteit en warmte hebben willen halen. Dat ze dat gelukt is en op welke manier, beschrijft Peter op een zelfs voor leken enigszins begrijpelijke manier. Wie weet zet zijn geschrift andere molenaars aan op dezelfde wijze de kracht van hun werktuig nog méér te gaan benutten.

KAT UIT DE BOOM

Hoera! Het is zover. Na lang wachten reageert de gemeente Nijmegen positief op ons verzoek om de molen te mogen huren. Vanaf 1 mei 1980 hebben we een ingebruikstellingscontract voor de duur van een jaar. De gemeente is erg voorzichtig. Waarschijnlijk willen ze eerst de kat uit de boom kijken voor ze definitief met ons in zee willen gaan. Begrijpelijk, wanneer er een zo groot kapitaal mee gemoeid is. Overigens is het contact hartelijk en in de loop van het jaar zal blijken, dat de gemeente trots kan zijn op haar molen.

Al snel besluiten we de mogelijkheden te bezien om zelf elektriciteit op te wekken voor de verlichting en voor het aandrijven van enkele lichte motoren (reiniger + bloembuil).

Zoals elke goede molenaar dat zou behoren te hebben, hebben ook wij een tic: we zijn "windgekken". Alles op de kracht van de wind. Voor het malen betekent het, dat alleen als het echt niet anders kan bijgemalen wordt met de motorsteen. En wat zou mooier zijn dan wanneer de molen ook zou voorzien in de benodigde elektriciteit en verwarming?

Via via vernemen we, dat een leraar elektrotechniek aan de plaatselijke MTS geïnteresseerd is in windenergie. Ons idee is om een leerproject op te zetten, waarbij het doel zou moeten zijn om uit te vinden, hoe nu een traditionele windmolen het beste elektriciteit op kan wekken. Het blijkt onmogelijk dit te integreren in het reeds vastgelegde lesprogramma. Desondanks

de hr. v. d. Wollenberg neemt het mechanische deel voor zijn rekening.

Spoorwiel uitgangspunt

Maar daarmee zijn de problemen nog niet opgelost. Welk rad of as in de molen zal de generator aandrijven? Aandrijving d.m.v. de bovenas geeft problemen, omdat de molen gekruid moet kunnen worden. Er zou dan voor een flexibele aansluiting gezorgd moeten worden.

Uiteindelijk wordt besloten uit te gaan van het spoorwiel. Omdat we het nieuwe en het oude tot een geheel willen combineren, willen we het spoorwiel een rondsel laten aandrijven, dat op zijn beurt weer de generator aandrijft. Maar het rondsel mag niet te groot zijn, om-

En dán is er een op windk

belooft de betreffende leraar, de hr. Verlaat, de mogelijkheden te bekijken en aan enkele leerlingen te vragen, of zij in hun vrije tijd aan onze elektriciteitsopwekking mee willen werken.

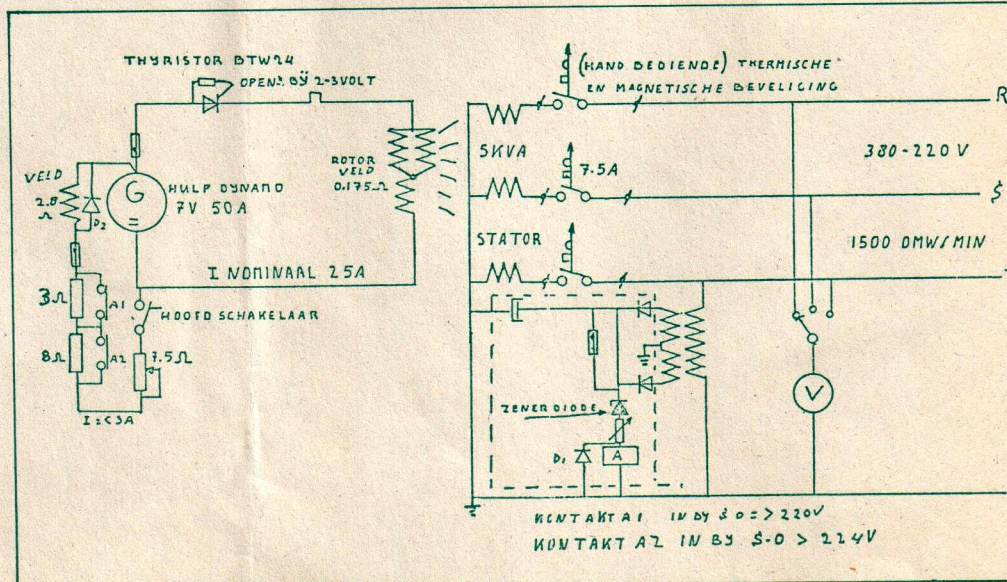
Dan komt onverwachts, als een "deus ex machina" de hr. v. d. Wollenberg op onze molen. Een wandelende encyclopedie en bovendien een manus van alles met drie rechter handen. We weten hem te interesseren voor ons probleem en hij is bereid in zijn vrije tijd mee te werken.

Nu gaat alles vrij snel. Beide heren nemen contact met elkaar op - een contact, dat uiterst vruchtbaar zal blijken te zijn. In onderling overleg wordt een schema ontworpen. De hr. Verlaat zal zorgen voor het elektronische gedeelte;

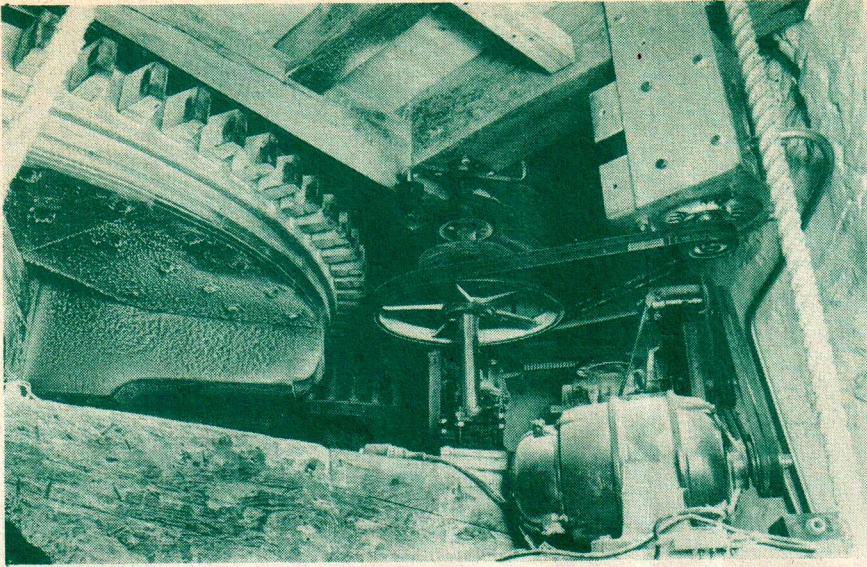
dat het een groot aantal omwentelingen moet maken. We besluiten een rondsel te maken met 8 staven. Wanneer we het geïnstalleerd hebben, maakt het een afgrijselijk lawaai. Een van de euvels is, dat het te veel achterop loopt.

We proberen het een tweede keer, maar nu met V-snaren om het spoorwiel heen, die een poelie aandrijven. Intussen hebben we ook een oplossing gevonden voor de moeilijkheid, dat de generator met een redelijk konstant toerental aangedreven moet worden. De hr. v. d. Wollenberg komt met een schitterende vinding. We gaan een Va-

Het schema van de synchroon generator van 5 kW in De Witte Molen

Naast het spoorwiel heeft de generator, met rechtsboven de warmtegenerator, een plaats in de molen gevonden.

kracht gezet kopje koffie..!

riomatic van een DAF gebruiken om het toerental zo konstant mogelijk te houden. Het geheel komt er nu als volgt uit te zien. Het spoorwiel drijft een as aan, die op zijn beurt de Variomatic aandrijft, waaraan de generator gekoppeld is. De generator wordt bekrachtigd door een lichte auto-dynamo, die aangedreven wordt door het tweetal V-snaren, dat ook de generator aandrijft.

Het zou het beste zijn geweest als we als generator een synchroon generator gebruikt hadden. Omdat deze zo duur zijn, hebben we voor een zacht prijsje een SA (slepringanker)-motor op de kop getikt. SA - motoren komen voor in vermogens vanaf 2 kw as-vermogen. Ze hebben een bewikkelde rotor, die door middel van 3 slepringen met eventuele aanzetweerstand verbonden kunnen worden. Door op deze slepringen gelijkspanning te zetten, verkrijgt men een uitstekende draaistroom generator. Het schema van de generator vindt U op bijgaande tekening.

Op haren en V-snaren

De installatie van dit alles heeft nogal wat voeten in aarde gehad. De hr. v. d.

Wollenberg is er dagen mee bezig geweest, uitgespreid over een vrij lange periode, omdat het allemaal in de vrije tijd moest gebeuren. Bij het uitproberen van de installatie hebben we al een stel V-snaren versleten, omdat we ze verkeerd lieten lopen.

Op molendag kregen we van een Volvo-dealer de Variomatic van een Daf 66 aangeboden, uitgerust met twee aandrijfsnaren. De Variomatic met één snaar, die we tot nu toe gebruikt hadden, neigde te slippen wanneer ie zwaar werd belast. Op het ogenblik funktioneert alles redelijk. Wel moet de spanningsfrequentie beter geregeld worden.

Ons oorspronkelijke idee was om ons kantoortje met elektriciteit te verwarmen. De hr. Verlaat had daar andere gedachten over. Omzetting van windenergie in elektriciteit en van elektriciteit in warmte gaat gepaard met grote energieverliezen. Het zou beter zijn de windkracht rechtstreeks om te zetten in warmte.

De hr. Verlaat had zich daar al eerder over gebogen. Het was hem opgevallen, dat slechts een klein gedeelte van het totale windaanbod gebruikt wordt. Wanneer het bijv. harder gaat waaien dan een moderne windmolen aankan, zal de molen geremd moeten worden, of uit de wind gedraaid, om niet een te hoog toerental te bereiken. Omdat de windkracht met de derde macht toeneemt, hebben we het hier over hele grote krachten, die onbenut blijven. Wanneer je nu uit het afremmen van de wieken warmte kunt halen, bereik je enerzijds je gestelde doel (direkte om-

zetting), anderzijds voorkom je dat de molen te veel omwentelingen zal maken.

Wervelstroomrem

De rem, die de hr. Verlaat gebruikt, staat bekend als de wervelstroomrem, in de jaren zestig in experimentele fase toegepast bij vrachtwagens. Het principe komt op het volgende neer. Gebruikt wordt een (auto) dynamo, waarvan de stator vervangen is door een water gekoelde stalen ring. Door het veld van de dynamo meer of minder met gelijkstroom te bekrachtigen, krijg je een ronddraaiend magnetisch veld. Hierdoor ontstaan er grote kortsluitstromen in de stalen ring, die tezamen met het steeds wisselend ompolen van de ijzermoleculen zorg dragen voor een sterke verwarming van de ring. Deze ring wordt gekoeld door water, dat er aan de ene kant instroomt en aan de andere kant er weer uitgaat. Dit steeds warmer wordende water kunnen we nu gebruiken om ons kantoortje te verwarmen.

Toen de plaatselijke krant van deze unieke vinding in een artikel melding maakte, kregen we de volgende dag een grote spiksplinternieuwe scheepsdynamo aangeboden, die nu zodanig omgebouwd is, dat ie volledig kan funktioneren als wervelstroomrem. In de molen wordt de wervelstroomrem aangedreven door de as, die ook de Variomatic aandrijft.

De eerste experimenten hebben nu plaatsgevonden en zijn succesvol verlopen. De hoogste temperatuur, die we tot nu toe bereikt hebben, is 50°C gemeten bij de radiator binnen een uur draaien met wisselvallige wind, windkracht 4. Daarbij viel op, dat je aan de molen nauwelijks kon merken, dat de wervelstroomrem aangesloten was. Dit betekent, dat de rem sterker bekrachtigd moet kunnen worden, wat weer zal resulteren in een hoger rendement. We hopen voor de winter al onze verbouwingsplannen in de molen te kunnen realiseren, zodat we, de voeten warmend aan de radiator, een op windkracht gezette kop koffie kunnen drinken.

Voor nadere informatie kan men contact opnemen met de hr. v. d. Wollenberg, tel. 080 - 561577. Op korte termijn zal getracht worden deze vinding m.b.v. moderne windmolens toe te passen, o.a. ten behoeve van de kastuinbouw.

Peter Sturkenboom
"De Witte Molen"

Onze broodtarwe. Ontwikkeling in de twintigste eeuw

In het vorige artikel "Onze broodtarwe, nazaat van wilde rassen uit de prehistorie" is de globale ontwikkeling beschreven van wilde tarwerassen tot aan de gewone tarwe, de *Triticum Aestivum* (Vulgare).

Hierin werden drie tarwegroepen onderscheiden:

1. De Eenkoorngroep.

Deze tarwe is om zijn teelt onbelangrijk. Het gewas heeft de eigenschappen dat de korrels met het kaf zijn vergroeid en een zo brosse aarspil, dat ze niet geoogst kan worden zoals de andere tarwes.

2. De Tweekoorngroep- of Emmer.

Hiertoe behoort de Durum- of Glazetarwe, *Triticum Durum*. Het is een glazige tarwe, zonder goede bakeigenschappen, maar zeer geschikt voor de bereiding van deegwaren: macaroni en spaghetti. Durumtarwe wordt verbouwd in de landen rondom de Middellandse Zee, Canada, de Verenigde Staten en Argentinië.

3. De Speltgroep.

Waaronder de tarwe, die wij verwerken, de gewone tarwe of *Triticum Aestivum* (of Vulgare). Door zijn genetisch of erfelijk andere samenstelling dan de een- en tweekoorngroep, is het mogelijk dat er al ontelbare rassen zijn gewonnen.

Ontwikkeling van de tarwe in de 20e eeuw voor de Nederlandse situatie.

1e Fase: De Landrassen.

Tot ± 1910 werden door alle boeren in Nederland zgn. landrassen gebruikt voor de teelt van tarwe. Elke streek had zijn eigen ras, dat van generatie op generatie achtereen werd verbouwd. Elk jaar na de oogst werd een gedeelte tarwe overgehouden als zaaitarwe voor het volgend jaar. De landrassen voldeden redelijk goed en waren aangepast aan de grond en andere eigenschappen

van de streek. De opbrengsten waren ± 2000 kg per ha.. We kennen de Gelders-Limburgse rassen, bv. Gelderse Ris, Zeeuwse Tarwe, het Groningse landras.

In de 19e eeuw ontwikkelden zich sterk de natuurwetenschappen. De genetische onderzoeken van Mendel in 1860 leidden tot de "Wetten van Mendel", die rond 1900 in praktijk gebracht zouden worden. Op het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen werd voor 1890 reeds geprobeerd verbeteringen van de tarwe te verkrijgen. Prof. Dr. L. Broekema ontdekte door een van zijn kruisingen in 1889 een tarwe, die hij **Wilhelminatarwe** noemde. Het was een van de eerste veredelingsresultaten, dat op ruime schaal werd verbouwd.

In 1901 werd dit ras vrijgegeven. Het ontstond uit een kruising tussen Spijktarwe (het Spijk is een weg gelegen aan de Wageningse stadsgracht, waarvan het instituut in de 19e eeuw was

gelegen) en de Rode Dikkop (Squarehead). Deze laatste tarwe trad in ± 1850 plotseling op in Engeland, bleek zeer produktief te zijn en is heden nog vertegenwoordigd in vrijwel al onze moderne rassen. De Spijktarwe was een vroeg kruisingsresultaat van de Rode Dikkop en Zeeuwse Tarwe.

Weer een nieuw beroemd ras was de **Julianatarwe**. Het was een kruising van Wilhelminatarwe en de Essex Gladkaf. In 1903 ontdekt door Prof. Broekema en in 1921 vrijgegeven om te worden verbouwd. Tot na de 2e WO was het ras van het winterareaal het meest verbouwde. Daarna werd het langzamerhand verdrongen door de produktievere rassen Alba en Staring. Het ras Juliana deed het dus zeer goed. Door zijn hogere opbrengst raakten de boeren ervan overtuigd, dat "zaaizaad vanuit Wageningen" garant stond voor betere opbrengsten. Prof. Broekema overleed in 1936 en heeft zeer belangrijk werk verricht t.b.v. de landbouw.

2e fase: De ontwikkeling van de zaaizaadhandel

Na 1930 ontstond de zaaizaadhandel. Voor de boeren betekende dit een revolutie, nadat men altijd zelf het eigen zaad had geselecteerd. Er bleek een markt voor te zijn om op commerciële basis nieuwe rassen te maken. We kennen de bedrijven: de Fa. D. J. van der Have te Kapelle, de Fa. G. Geertsema te Groningen, de Fa. R. J. Mansholt te Ulrum, de Fa. B. Algra te Stiens, de Cebeco te Rotterdam en nog vele andere bedrijven.

In de 50-er jaren maakte het ras Heine'sVII sterk opgang. Het was een produktieve wintertarwe, die in 1955 voor 81% van het Nederlandse areaal werd gebruikt. Door plotseling optreden van de ziekte Gele Roest is het ras daarna in enkele jaren verdwenen. Van de zomertarwes deed het ras Peko het een tijd lang zo goed, dat het in 1956 maar liefst 99% van het areaal vormde. Daarna volgde Carpo dat korter en steviger stro had.

In de 60-er jaren vormden de drie rassen Felix, Ibis, en vooral Manella een tijdlang 90% van het winterareaal op de kleigronden. Eno werd op de zand- en dalgronden veel verbouwd. Van de zomertarwes namen Orca en Opal de beste plaatsen in op de kleigebieden. Op de zand- en dalgronden was het meest verbouwde ras Jufy I. Daarnaast ook Opal.

In 1970 was 75% van het winterareaal ingezaaid met Manella en Caribo. Jufy I en Orca waren toonaangevend voor de zomertarwe.

In 1980 werd bij wintertarwe hoofdzakelijk Arminda en Okapi verbouwd en bij de zomertarwe Bastion, Adonis, Arkas en Melchior.

Een conclusie van dit overzicht is, dat er onder de Nederlandse rassenkeuze een snelle rassenwisseling plaatsvindt. De tarwerassen hebben een kort leven, want zij worden na een gering aantal jaren vervangen door andere rassen. Het komt vaak voor dat een ras, dat oorspronkelijk bestand was tegen een of andere ziekte, na verloop van enige jaren er toch aan ten offer valt. Niet omdat het ras veranderd is, maar omdat de ziekteverwekkers zich hebben aangepast.

Momenteel worden de tarwerassen nog steeds ontwikkeld door de genoemde zaaizaadhandel.

Vanuit de hoek der Landbouwwetenschappen bekeken zijn er in Wageningen twee instituten, die zich bezig houden met de veredeling van tarwerassen. Het Instituut voor Plantenveredeling (I.V.P.) van de Landbouwhogeschool en is gericht op het onderwijs. Als tweede de Stichting voor Plantenveredeling (S.V.P.) De belangrijkste taak van dit instituut is het ondersteunen van de tarwekwekers.

Hans Dobbe
(wordt vervolgd)

ZEER fors of ZEER licht...

Naar aanleiding van ons artikel over het vóórpletten van tarwe bij de bloemproductie in het juninummer ontvingen wij een reactie van een oud-molenaar. Wij geven die brief hieronder verkort weer:

Als oud-molenaar en eigenaar van de molen De Leeuw in Aalsmeer heb ik uw blad ontvangen. Het doet mij goed dat er een ambachtelijk korenmolenaarsgilde is opgericht en dat het oude ambacht, waar ik in opgegroeid ben en dat ik ook zelf tot 1970 heb uitgeoefend, weer tot nieuw leven is gekomen. Toen ik in 1970 (na meer dan 20 jaar. red.) met malen van tarwemeel ben gestopt was er met tarwemeel malen niets meer te verdienen en was mijn omzet tot een te laag niveau gedaald, zodat ik moest stoppen.

Door onwil van de gemeente Aalsmeer staat de molen er nu droevig bij; dat alles in orde zal komen is slechts te hopen.

In uw artikel over het malen van bloem beveelt u aan de tarwe licht voor te pletten voor een betere uitmaling. Dat u met licht pletten de zemel los krijgt van de kern, dat zal u niet lukken. Wel vermindert u het transport onder de steen, waardoor een langere maalweg ontstaat en kunt u volstaan met minder druk van de steen. Dit is ook nodig om het produkt niet te warm te maken.

Een betere uitmaling krijgt men door zeer fors voor te pletten. Zo plat als het maar kan. De platte molensteen geeft dan echter moeilijkheden met het meeltransport m.a.w. gaat snel vrij warm malen. Hiervoor gebruikte ik in-

dertijd een verticale molen. Bij deze molen waren er geen transportproblemen. Het meel werd dan veel minder griezig. Om een hoge uitmaling met de windmolen te halen, acht ik het van groter belang, dat er op de kwaliteit van de tarwe, het juiste vochtgehalte enzovoorts wordt gelet.

Zelf heb ik vele jaren prachtig tarwebrood voor eigen gebruik gebakken, heerlijk van reuk en smaak, op basis van ca. 70 procent tarwemeel en 30 procent bloem (10 procent zemelen minder).

J. van den Born
Aalsmeer

Dat er veel wegen naar Rome leiden is niet alleen een wijsheid die voor molenaars geldt, maar interessant is het in dit verband om melding te maken van een andere molenaar, die zich op het ogenblik volop bezighoudt met het malen van volkorenmeel en bloem.

Net zoals over het scherpen meningen en ervaringen vaak tegengesteld blijken is dit ook hier het geval. Genoemde molenaar bereikt namelijk het beste resultaat door juist *zeer licht* voor te pletten. En dan bereikt hij, zonder de griezen over te malen, op een centrifugaalbuil met bloemgaas 6 XX een uitmaling van 75 procent!

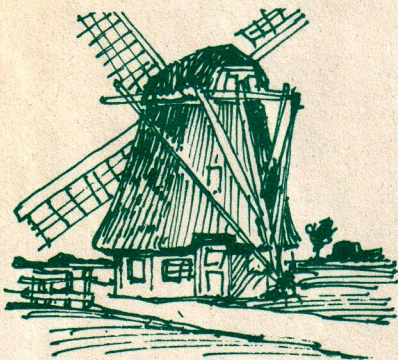
Omdat ook hier de ondervinding de beste leermeester is, volstaan we ermee met u het "advies" te geven zelf te experimenteren, zodat u voor u zelf de weg vindt die u moet inslaan.

Redactie

Poldermolen aan 't werk?

Verscholen in een artikel over "Dringende behoefte aan milieu- en energiebesparende landbouwmethoden" in de Nederlandse Staatscourant van 22 juni heeft het gestaan: dat mogelijk de poldermolens opnieuw hun voormalige taak te vervullen krijgen. Weliswaar bevindt zich het aftasten van de mogelijkheid nog in het onderzoekstadium, maar het is toch meer dan niks.

De poldermolens duiken op in het relaas, dat de ministeries van landbouw en visserij en voor wetenschapsbeleid allebei acht miljoen gulden in vier jaar gaan uitgeven voor onderzoek naar milieuvriendelijke en energiebesparende

landbouwmethoden. Zo vinden de ministers het al te gortig, dat alleen al via het koelwater van elektriciteitscentrales twee tot driemaal zoveel warmte verloren gaat als alle groentekassen in Nederland in totaal gebruiken. Er is weinig fantasie voor nodig om de oplossing aan te dragen voor deze verspilling: laat het koelwater door de kassen lopen: dat zal nog eens een besparing zijn.

Verder zegt het artikel, dat in het algemeen het onderzoek bekostigd gaat worden dat nodig is om alle mogelijke besparingstechnieken op hun waarde te schatten. Daarin past bestudering van een verminderd gebruik van energie-intensieve grondstoffen, zoals stikstofkunstmest, en benutting van biogas en WINDMOLENS. Waarvan, zegt de Staatscourant, ook de mogelijkheden voor polderbemaling weer nader worden onderzocht.

Een goede ontwikkeling, die - wie weet - weer vele jonge mulders aan het werk zal zetten.

VAN HAVER TOT GORT

Uitgave van de Stichting Ambachtelijk Korenmoenaarsgilde, Postbus 3086, 3101 EB SCHIEDAM.

Giro 36 102 63 t.n.v. de Penningmeester Stichting Amb. Korenmoenaarsgilde, Landpoortstraat 9, Ravenstein.

Advies- prijzen

Alle deelnemers van het Amb. Korenmoenaarsgilde die het aangaat hebben inmiddels het voorlopige adviesprijzenoverzicht gekregen. De prijsontwikkeling is een enigszins verwarrende zaak gebleken. Er komt zo spoedig mogelijk een aangepast overzicht uit.

Mede door de richtlijnen, die door de EEG voor de graanprijzen in het seizoen '81/'82 zijn vastgesteld, is er een aanmerkelijke stijging van de meelprijzen t.o.v. vorig seizoen opgetreden. Ook de staffelopslag is verhoogd.

Knipblad over molens

Met voorbeeldige werklust en enthousiasme werkt aan weerskanten van de Nederlands-Belgische grens een Vereniging voor Natuurbehoud aan het behoud van het molenaarsambacht en van de molens. Is het niet een affiche dat verkocht moet worden ten bate van een bepaalde restauratie, dan is het wel wat anders wat de post vanwege die noeste club aandraagt. Deze zomer weer een "Knipblad voor het Onderwijs", geheel gewijd aan de molens. Het knipblad is ons toegestuurd met de vraag er een recensie aan te wijden.

Het knipblad met toelichting sluit aan bij een vorige publikatie van de educatieve werkgroep van de Vereniging, die "Molens, verleden en toekomst" heette. Sedert dat werkstuk in mei 1980 uitkwam blijkt het geheel uitverkocht.

De Vereniging doet kennelijk werk waar veel vraag naar is.

Het nu binnengekegen knipblad moet men zich voorstellen als een flink vel waarop een twintigtal foto's in niet zo best zwart-wit is afgedrukt. Bij de foto's gaat een beschrijving, die niet alleen ingaat op de historische molentypen maar ook wat informatie geeft over molenstenen, het werk van de molenaar en de molenaarsopleiding. Voor een deel zijn de foto's in België en voor de rest in Nederland gemaakt.

Wat ervan te zeggen? Volledig is de beschrijving allerminst en de uitvoering van het geheel geeft aan dat het spaarvarken van de vereniging niet in het vetste der aarde mag rondrollen. Maar dat doet niets af aan de zuiverheid van het initiatief: bekendheid te geven aan het bestaan van de molens en het molenaarsambacht. Dat is lofwaardig werk, óók als je het uit schamele middelen moet bekostigen.

Nieuwe memogids

Op het ogenblik wordt bij de Stichting MeMo, de mensen van het kleinschalige, mens- en milieuvriendelijke ondernemen, gewerkt aan de uitgave van een nieuwe, dikkere en betere memogids. Bedrijven die er al in vermeld stonden worden aangeschreven uit Amsterdam; wie er niet in stond kan zichzelf melden. Plaatsing in de gids is gratis. De gids wordt in een oplage van 10.000 verkocht aan iedereen die de memogedachte onderschrijft.

Molenaars, die met hun mens- en milieuvriendelijke molenaarsbedrijf in de gids willen staan, moeten maar gauw hun adres en andere gegevens sturen naar de MEMOGIDS, Damrak 37¹¹¹ - 1012 LK Amsterdam.

Om Zo Te Zeggen

"Van David Blok, molenaar op o.a. de molen van Stad aan het Haringvliet" hoorde ik de volgende spreuk, toen de molen in een vlag wat harder ging draaien: "laet em maer laope, ad ie maor géén moole motte worre!"

F. Weemaes
St. Jansteen